

ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА СЪДИИТЕ ОТ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

И С К А Н Е

ОТ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ЗА ПРИЕМАНЕ НА ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

ОТНОСНО: Установена противоречива практика по прилагането на чл. 51 от Закона за наследството.

ОСНОВАНИЕ: чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт.

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

1. С писмо с вх. № А-184 от 29.05.2024 г. съдиите от II граждански състав на ВКС са сигнализирали за противоречие при прилагане на разпоредбата на чл. 51, ал. 2 ЗН в практиката на състави на Върховния касационен съд по въпроса дали на призования към наследяване, на когото е бил определен срок, за да заяви дали приема наследството или се отказва от него, следва да бъде признато правото да подаде молба за отмяна на това решение, когато поддържа, че правото му на участие в производството е било нарушено. Съдиите предлагат да се сезира общото събрание на Гражданската колегия на ВКС за приемане на тълкувателно решение по посочения като противоречиво решаван в съдебната практика и формулиран по следния начин въпрос: „Подлежи ли на отмяна на основание чл. 303 ГПК актът на районния съд по чл. 51, ал. 2 от Закона за наследството?“

При проучването на практиката на ВКС по въпроса за допустимостта на молбите за отмяна на влязлото в сила решение на районния съд по чл. 51, ал. 2 ГПК действително се установява противоречива практика, обособена основно в две групи съдебни актове, в които са застъпени противоположни тези.

Едни състави поддържат, че производството по реда на чл. 51, ал. 1, изр. 1 ЗН е по своя характер охранително – едностранно и безспорно, тъй като не дава защита на накърнено гражданско право, а оказва съдебно съдействие на молителя при упражняване на такова право. Приемат, позовавайки се и на тълкуването, направено с т. 3 и т. 4 от ТР № 7 от 31.07.2017 г. по тълк. д. № 7/2014 г. на ОСГТК на ВКС и с ТР № 6 от 20.05.2022 г. по тълк. д. № 6/2020 г. на ОСГТК на ВКС, че издадените в това

производство актове не формират сила на пресъдено нещо, включително и по въпросите дали ли е право на наследяване и придобити ли са права и задължения на основание наследствено правоприемство. В съдебните актове от тази група се сочи, че нормата на чл. 540 ГПК изрично предвижда неприложимост на разпоредбите на чл. 303 – 309 ГПК за актове, издадени в охранителни производства. В този смисъл са постановени определения № 50153 от 04.10.2022 г. по гр. д. № 3311/2022 г. на ВКС, II г.о., определение № 60099 от 07.06.2021 г. по гр. д. № 1651/2021 г. на ВКС, II г.о., определение № 279 от 23.02.2023 г. по гр. д. № 501/2023г. на ВКС, I г.о.

Според втората теза производството по чл. 51 ЗН, макар и определяно като охранително, е особено. В него съдът следва да съобразява интересите както на заинтересованите лица, така и на призования наследник. Лицето, което има право да получи наследството, също се призовава в производството по чл. 51 ЗН и то като страна – определя му се срок, в който да заяви дали приема наследството или се отказва от него, като правните последици от липсата на това изявление се отнасят именно до неговата правна сфера. Съдебните актове от тази група съдържат аргументи, че производството по чл. 51 ЗН изисква специално призоваване на лицето, което има правото да приеме наследството, като се счита, че в хипотезата, при която това призоваване не е извършено при спазване на установените в ГПК правила, могат да бъдат засегнати правата на призования към наследяване. Застъпена е и хипотезата, при която поради нарушаване на правилата по призоваване на лицето, на което е бил определен срок за приемане на наследството, то е било лишено от възможността да участва в производството по чл. 51 ЗН, тъй като не е било надлежно уведомено, че такъв срок му е определен, но въпреки това в особената книга на съда е вписано, че е изгубило правото да приеме наследството, макар то да е желало да приеме наследството и би сторило това, ако беше надлежно призовано. В такъв случай спорът за това дали правото за приемане на наследството все още съществува не може да бъде разрешен по исков ред, доколкото в исковото производство съдът не разполага с правомощието да извършва преценка дали призованият към наследяване е бил надлежно призован в производството по чл. 51 ЗН. Счита се, че подобна проверка съдът може да извърши единствено при обжалването на постановления в производството по чл. 51 ЗН съдебен акт, респективно в производството по неговата отмяна. Тези особености на производството по чл. 51 ЗН обуславят извод, че на призования към наследяване, на когото е бил определен срок, за да заяви дали приема наследството или се отказва от него, следва да бъде признато както правото да обжалва решението, с което съдът е разпоредил вписване в особената книга на съда, така и да подаде молба за отмяна на това решение, когато поддържа, че правото му на участие в производството е било нарушено. В този смисъл са постановени определения № 1152 от 17.05.2023 г. по ч. гр. д. № 1569/2023 г. на ВКС, ГК, I г.о., решение № 113 от 22.10.2015 г. по гр. д. № 2718/2015 г. на ВКС, ГК, II г.о., решение № 29 от 27.02.2019 г. по гр. д. № 3081/2018 г. на ВКС, ГК, II г.о., решение № 66 от 26.05.2022 г. по гр. д. № 4165/2021 г. на ВКС, ГК, I г.о., решение № 189 от 23.11.2023 г. по гр. д. № 501/2023 г. на ВКС, ГК, I г.о.

2. Постъпил е доклад от членовете на Аналитичното звено (ГК) относно констатирана противоречива съдебна практика на съдилищата, включително и на

състави на Гражданската колегия на ВКС, при прилагането на разпоредбата на чл. 51 ЗН и по друг въпрос, а именно дали подлежи на обжалване съдебният акт, с който съдът по реда на чл. 51 ЗН е разпоредил вписване в книгата по чл. 49 ЗН на изявлението на призования към наследяване за приемане или отказ от наследство, респективно, че правото му да приеме наследството е изгубено, ако не е отговорил в определения срок.

В доклада са цитирани съдебни актове, както следва:

С определение от 30.08.2016 г. по ч. гр. д. № 351/2016 г. ОС – Сливен се е произнесъл по частна жалба, подадена против определение № 218 от 27.06.2016 г. по ч. гр. д. № 111/2016 г. по описа на Новоагорския районен съд в частта, с която е вписано на основание на чл. 51, ал. 1 вр. чл. 49, ал. 1 ЗН в особена книга на съда, че наследник е изгубил право да приеме наследство. Прието е, че жалбата е допустима, но неоснователна, тъй като определеният от съда срок е бил достатъчен, а призованото към наследяване лице е било уведомено, включително и за последиците от неподаването на отговор. Въззивният съд следователно е извършил преценка дали определеният срок е бил достатъчен, като е приел, че определянето на срока подлежи на институционален контрол, въпреки че искането по чл. 51, ал. 1 ЗН е било разгледано и уважено.

В определение № 86 от 10.03.2017 г., постановено по ч. гр. д. № 80/2017 г. по описа на ОС – Велико Търново, са изложени съображения, че съгласно разпоредбата на чл. 538 ГПК на обжалване подлежи само отказът на съда да издаде искания в рамките на охранителното производство акт, докато определението на съда, с което е постановено вписване, че призованият към наследяване е изгубил правото да приеме наследството, не предоставя наличието на отказ. Доколкото обаче подадената от призования към наследяване жалба съдържа твърдение, че наследството е било прието преди предявяване на искането по чл. 51 ЗН, ОС – Велико Търново е приел, че са налице оплаквания, обосноваващи недопустимост на постановения от първата инстанция акт и с оглед съответната приложимост на правилата за исковото производство (чл. 540 ГПК) жалбата следвало да се приеме за допустима и да се разгледа. Обжалваното определение е било обезсилено, като е прието, че не са били налице предпоставки за разглеждане на искането – още преди подаването му наследството е било прието с конклюдентни действия. В определението е посочено, че е окончателно и не подлежи на обжалване.

В определение № 449 от 03.10.2016 г. по в. ч. гр. д. № 735/2016 г. на ОС – Велико Търново е застъпено становище, че жалбата, подадена срещу акта, с който е разпоредено вписване в книгата по чл. 49 ЗН на изгубено право да се приеме наследството, е допустима, но неоснователна, доколкото се основава на твърдения за извършени от призования към наследяване действия преди образуване на производството по чл. 51 ЗН, а не на пороци в процедурата.

Въпросът се разрешава нееднозначно и от тричленни състави на Гражданската колегия на ВКС.

В определение № 184 от 02.11.2017 г. по ч. гр. д. № 3684/2017 г. на II г.о. на ВКС и определение № 33 от 15.01.2014 г. по ч. гр. д. № 7693/2013 г. на III г.о. на ВКС се застъпва виждането, че актовете, с които съдът, след като е определил по реда на чл.

51 ЗН срок за приемане на наследство, е разпоредил вписване на приемане или отказ от наследство, респ. че е изгубено правото да се приеме наследството, или е отказал да извърши съответното вписване, не подлежат на обжалване.

Обратно, в определение № 614 от 10.12.2013 г. по ч. гр. д. № 6634/2013 г. на I г.о. на ВКС е прието, че обжалването на актовете, с които съдът е разпоредил или е отказал да разпореди вписване в книгата по чл. 49 ЗН на изявление за приемане или отказ от наследство, респ. че е изгубено правото да се приеме наследството, при определен по реда на чл. 51 ЗН срок, е допустимо.

Липсата на единство в практиката на съдилищата по прилагането на горепосочения законов текст обуславя необходимост от упражняване на тълкувателните правомощия на ОСГК на ВКС.

С оглед изложеното и на основание чл. 125 вр. с чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт отправям следното

И С К А Н Е:

Общото събрание на съдиите от Гражданската колегия на Върховния касационен съд да се произнесе с тълкувателно решение, с което да отговори на следните въпроси:

1. „Подлежи ли на отмяна на основание чл. 303 ГПК актът на районния съд по чл. 51, ал. 2 от Закона за наследството?“

2. „Подлежи ли на обжалване съдебният акт, с който съдът по реда на чл. 51 от Закона за наследството е разпоредил вписване в книгата по чл. 49 от Закона за наследството на изявлението на призования към наследяване за приемане или отказ от наследство, респективно, че правото му да приеме наследството е изгубено, ако не е отговорил в определения срок?“

ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД:

ГАЛИНА ЗАХАРОВА